

Kindvriendelijke publieke ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest **Kinderparticipatie bij de (her)aanleg van de publieke ruimte in Jette**

Mobiel_21

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	4
Kinderparticipatie bij herinrichtingsprojecten	5
Participatie	5
Kinderparticipatie	6
Kindgerichte publieke ruimte	7
Kinderparticipatie bij de herinrichting van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	8
Situering	8
Kinderen en jongeren over de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	8
Aanbevelingen voor kinderpacticipatie bij de (her)inrichting van de openbare ruimte in een grootstedelijke context	8
Aanbevelingen voor een kindvriendelijke publieke ruimte in een grootstedelijke context	9
Checklist voor overheden bij het werken aan kinderpacticipatie	10
Conclusie	10
Pilootproject 'Kindvriendelijke publieke ruimte in Jette'	11
Doelstellingen	11
Context	11
Doelgroep	11
Participatiemomenten	11
Enkele bevindingen	12
Bibliografie	14
Partners	14
Mobiel 21 vzw	14
Green Belgium vzw	14
Nuttige adressen en Links	15
Colofon	15

Voorwoord

Iedereen is het er ondertussen over eens: om de draagkracht van een infrastructuurproject te vergroten, moeten zoveel mogelijk mensen betrokken worden bij het project van bij het begin van de procedure tot na de realisatie.

In het Meerjarenplan Openbare Werken van het Brussels gewest staan tientallen ambitieuze projecten die Brussel aangenamer en meer leefbaar maken. Het gewest kiest resoluut voor kwalitatieve en comfortabele stedelijke ruimten en een grondige herverdeling van de beschikbare ruimte ten voordele van voetgangers, fietsers en personen met beperkte mobiliteit. Ook de uitbreiding en verbetering van het openbaar vervoer krijgt bijzondere aandacht van het gewest.

Door zwarte punten aan te pakken, schoolomgevingen te beveiligen en meer verkeerscontroles uit te voeren werken we hard aan meer verkeersveiligheid en een meer kindvriendelijke stad.

Stadsontwikkeling en verkeersveiligheid is meer dan een zaak van technici en ingenieurs. Het is een zaak van iedereen, ongeacht de leeftijd.

Kinderen en jongeren vormen een groot aandeel in de Brusselse bevolking. Verplaatsingen van en naar school zijn erg belangrijk in de stedelijke mobiliteitsproblematiek.

De betrokkenheid van kinderen bij de inrichting van de openbare ruimte komt hun creativiteit en algemene ontwikkeling ten goede. De praktijk heeft bewezen dat de input van kinderen inspirerend en nuttig is voor ontwerpers van openbare ruimten. Een nauwe betrokkenheid van kinderen kan er ook mee voor zorgen dat jonge gezinnen zich in Brussel thuis voelen en er graag blijven wonen.

Deze kindparticipatie moet concreet gemaakt worden, zowel via de structurele aanpak van de schoolvervoersplannen als via de projectmatige aanpak van overheden en ontwerpers die een wijk, straat of plein willen herinrichten.

Deze brochure omvat een praktische leidraad en een reeks concrete aanbevelingen voor de organisatie van kindparticipatie. Ook al zal deze werkmethode aanpassingen vragen, ik reken er uitdrukkelijk op dat iedereen die infrastructuurprojecten uitvoert in Brussel vanaf nu kindparticipatie zal toepassen op het terrein. Ik ben ervan overtuigd dat dit een positieve invloed zal hebben op de kwaliteit van de openbare ruimte, de verkeersveiligheid, de leefbaarheid en de sociale cohesie in de stad.

Pascal Smet, minister van Mobiliteit en Openbare Werken

Inleiding

Participatie wordt hoe langer hoe meer beschouwd als een essentieel onderdeel van beleidsontwikkeling, zo blijkt ook uit het Meerjarenplan Openbare Werken van Minister van Openbare Werken Pascal Smet. 'De regering wil de Brusselaars ten volle betrekken bij alle grote openbare werken. Daarvoor dient de inspraak van inwoners en belangengroepen uitgebreid te worden' (Meerjarenplan Openbare Werken).

Naast enkele permanente middelen om inspraak en communicatie te ondersteunen, investeert het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook in projectgebonden communicatiemiddelen. Die middelen zijn niet enkel op volwassen buurtbewoners en belangengroepen gericht. 'Via scholen en specifieke communicatiemiddelen moeten ook jongeren en kinderen gestimuleerd worden om na te denken over hun visie op de toekomst van de betrokken buurt.' (Meerjarenplan openbare werken). Vanuit die visie wordt het mogelijk dat ook kinderen en jongeren waardevolle ideeën kunnen aanbrengen bij het ontwerpen van een kindvriendelijke publieke ruimte.

In kader van het Meerjarenplan Openbare Werken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werkten Mobiel 21 vzw en Green Belgium vzw het project 'Kindvriendelijke publieke ruimte in Brussel' uit, met als resultaat deze brochure.

Het project laat kinderen deel uitmaken van de besluitvorming in een gemeente en geeft aan hoe kinderen kunnen wegen op het beleid.
(Maïthé De Cock, leerkracht Notre Dame de Lourdes)

1 Kinderparticipatie bij herinrichtingsprojecten

Participatie

Volgens Van Dale betekent participatie 'deelneming, het hebben van aandeel in iets, deelneming in het sociale of groepsleven'. Binnen deze publicatie doelen we op het participeren aan beleidsaangelegenheden, in het bijzonder op beslissingen die te maken hebben met het (her)inrichten van publieke ruimte.

Pröpper (ea., 2002) definieert interactief beleid als 'een beleid waar burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en andere overheden in een zo vroeg mogelijk stadium bij het beleid worden betrokken om in een open wisselwerking en/of samenwerking met hen tot de voorbereiding, bepaling, uitvoering en/of evaluatie van het beleid te komen'. Bij interactief beleid wordt ruimte gecreëerd om de burger te laten participeren aan het beleid.

Beleidsprocessen doorlopen een cyclus van drie stappen: planning, implementatie en evaluatie. Bij één of meer van die stappen kan een participatieve aanpak gevolgd worden (Steyaert & Lisoir, 2006). Ook de mate van participatie speelt een belangrijke rol. In 1969 stelde Arnstein een model op om de mate van participatie te verduidelijken. De participatieladder is een werkinstrument om te bepalen welke rol het bestuur speelt en in welke mate burgers invloed kunnen uitoefenen op het beleid. Verschillende auteurs werkten verder op het model van Arnstein. In onderstaand model beschreven Edelenbos en Monninkhof een onderverdeling van vijf niveaus van participatie (in Christiaens & Auwerx, 2007):

1. **Informeren:** het beleid houdt de burgers op de hoogte van genomen beslissingen. Burgers kunnen geen input leveren bij de beleidsontwikkeling.
2. **Raadplegen:** Het beleid bepaalt zelf de beleidsrichting maar beschouwt de burger als gesprekspartner. De resultaten van de raadpleging vormen mogelijke bouwstenen voor het beleid, maar zijn geen verbintenis.
3. **Adviseren:** Het beleid geeft de burgers de gelegenheid om problemen aan te dragen en oplossingen te formuleren waarbij die ideeën een volwaardige rol spelen

in de ontwikkeling van het beleid. De politiek erkent de volwaardige rol van ontwikkelde ideeën, maar kan daar bij de uiteindelijke besluitvorming al dan niet beargumenteerd van afwijken.

4. **Coproduceren:** Het beleid en de betrokkenen komen gezamenlijk een probleemagenda overeen waarna ze gezamenlijk op zoek gaan naar oplossingen. Het beleid verbindt zich aan die oplossingen bij de uiteindelijke besluitvorming.
5. **Meebeslissen:** Het beleid laat de beleidsontwikkeling en de besluitvorming over aan de betrokkenen waarbij het ambtelijk apparaat een adviserende rol vervult. De politiek neemt de resultaten over, na toetsing aan vooraf gestelde randvoorwaarden.

Inpraak is niet eenvoudig te realiseren. Niet iedereen voelt zich geroepen om mee te beslissen. Stroobants (ea., 2001) beschrijft de drie drijvende krachten voor het actief burgerschap: verbondenheid, capaciteit en uitdaging. De mate waarin een persoon vindt dat die zelf met een gebeuren te maken heeft, wordt aangetoond door verbondenheid met de omgeving, de context. De capaciteit is dan weer de mate waarin iemand vindt dat die aan het gebeuren iets kan doen. De mate waarin die persoon iets aan het gebeuren wil doen is de uitdaging. Enkel de combinatie van die drie elementen kan iemand tot actief burgerschap aanzetten.

Anderzijds is er ook vaak wat terughoudendheid van het beleid om mensen te laten participeren. Naast voordelen als: het vergroten van het draagvlak van beslissingen, meer democratie, de verhoging van effectiviteit, het verbeteren van de slaagkans, het verhogen van de efficiëntie, het bereiken van de doelgroep, etc., leven er in de hoofden van beleidsmensen ook enkele nadelen: desinteresse, tijdsverlies, eigenbelang boven het belang van de gemeenschap, misperceptie van impact van beleidsbeslissingen (Christiaens & Auwerx, 2007). Mits een goede voorbereiding van het participatieproces, dat vraagt inderdaad tijd en energie, kunnen actief burgerschap en participatie bij beleidsbeslissingen een duidelijke meerwaarde betekenen voor de gemeenschap.

Participatieve besluitvorming is niet alleen een wens en een vraag van burgers. Ook het beleid, en dat op verschillende niveaus, is geïnteresseerd in de actieve betrokkenheid bij besluitvormingsprocessen van hen op wie dat beleid van invloed zal zijn (Steyaert & Lisoir, 2006). Als we naar de verschillende doelgroepen kijken op wie het beleid een invloed heeft, dan vragen kinderen speciale aandacht.

1 Kinderparticipatie bij herinrichtingsprojecten

Kinderparticipatie

Met de filosofie van Pröpper in het achterhoofd stelt Van Gils (2001) de volgende werkdefinitie van kinderpaticipatie voor: 'Kinderparticipatie is het democratische proces waarbij kinderen actief betrokken worden bij besluitvorming die ook hen aanbelangt' (Huybrechts & Van Gils, 2007).

Kinderen zijn een belangengroep waar rekening mee gehouden moet worden. Kinderen doen meer dan alleen spelen. Zij zijn de enige ervaringsdeskundigen in het kind zijn. Naast procedures voor inspraak van volwassenen, kunnen ook procedures voor inspraak van kinderen opgesteld worden. Via het kinderrechtenverdrag en verschillende beleidsplannen hebben zij wettelijk recht op gehoord worden. Dat leidt tot een gedragen beleid waar ook kinderen hun zegje in kunnen doen, niet alleen binnen 'kinderthema's' zoals het ontwerpen van een speeltuin of speelplaats, maar ook binnen een bredere context zoals de herinrichting van een plein. Wie weinig of geen ervaring heeft met kinderpaticipatie, kan zijn licht opsteken bij of beroep doen op handleidingen of organisaties en diensten die wel vertrouwd zijn met kinderen en/of participatie.

Vaak wordt gedacht dat kinderen van bepaalde onderwerpen niet wakker liggen, toch is het verband niet altijd ver te zoeken. Kinderen maken dagelijks gebruik van straten en pleinen, waarom zouden ze er dan geen mening over hebben? Ook de competentie van kinderen om een visie te vormen, wordt vaak in vraag gesteld. Geef ze een kans om erover na te denken en hun mening te geven en ontdek hun visie. Daarbij komt nog de beschermingsvisie. Daar waar kinderen vroeger als mini-volwassenen werden beschouwd, werden ze in de twintigste eeuw meer in bescherming genomen, vaak ten koste van participatie. Het zoeken naar een evenwicht tussen bescherming en participatie is de uitdaging van de 21ste eeuw. Naast kinderen, zijn er verschillende andere, vaak mondigere, belangengroepen die ook hun stempel willen drukken op besluitvormingsprocessen. Hoe meer belangen spelen, hoe onoverzichtelijker en trager het verloop van het proces. (Huybrechts & Van Gils, 2007)

Bij kinderpaticipatie kan een onderscheid gemaakt worden tussen rechtstreekse en gemedieerde participatie. Bij rechtstreekse participatie maken de kinderen zelf deel uit van het participatieproces zonder coaching of tussenpersonen. Bij gemedieerde participatie loopt het proces via tussenpersonen, jeugdwerkers of onderzoekers, die vooraf met de kinderen spreken en nadien hun mening doorgeven aan het beleid. (Van Gils, 2001)

Roger Hart maakte een 'ladder van de kinderpaticipatie'. Hij bepaalde acht stappen in kinderpaticipatie (Hart, 1997). De eerste drie zijn vormen van niet-participatie: kinderen manipuleren om te zeggen wat volwassenen suggereren, hun

aanwezigheid gebruiken omwille van het schattigheidseffect of ze bevragen als alibi zonder dat er rekening mee wordt gehouden. De volgende vijf niveaus werden door Harry Schier (2001) nauwkeuriger onderverdeeld:

1. De kinderen worden gehoord.
2. De kinderen worden gestimuleerd om hun visies uit te drukken.
3. De visies van kinderen worden ernstig genomen.
4. Kinderen zijn betrokken in besluitvormingsprocessen.
5. Kinderen delen de macht en de verantwoordelijkheid bij beslissingen.

Huybrechts en Van Gils (2007) interpreteren deze niveaus meer in detail. Op het eerste niveau worden kinderen gehoord en geobserveerd, al worden ze er niet speciaal toe gestimuleerd. Op het tweede niveau krijgen kinderen steun om hun visies uit te drukken: door begeleiding, aanmoediging, werkwijzen, etc. Het ernstig nemen van kinderen is een derde, niet altijd vanzelfsprekend, niveau. Daarbij gaat het verder dan louter luisteren naar kinderen, maar wordt er ook gewicht aan hun visie gehecht. Het vierde niveau gaat over de actieve betrokkenheid van kinderen op het moment dat beslissingen genomen worden. Op het vijfde en laatste niveau wordt het vanzelfsprekend dat kinderen deel uitmaken van het beslissend orgaan. Ze beslissen mee en nemen mee verantwoordelijkheid. Dat betekent niet dat kinderen verplicht worden tot het nemen van verantwoordelijkheid, ze mogen beslissen om geen verantwoordelijkheid te nemen. Elk van die niveaus wordt nog opgedeeld in drie stappen: er is een opening voor een toevallige of éénmalige participatie, er is een reële mogelijkheid waarbij de participatie een inbedding heeft in de structuur of er is een verplichting waarbij participatie structureel voorzien wordt.

Van kinderpaticipatie is er bij de eerste twee niveaus volgens Huybrechts en Van Gils (2007) niet echt sprake want de visie van de kinderen wordt niet meegenomen in de gesprekken naar een beleidsbeslissing. Zij stellen dat kinderpaticipatie twee zaken vereist: het actief op zoek gaan naar de visie van kinderen en een evenwaardig gewicht geven aan die visie bij beslissingen.

Kindgerichte publieke ruimte

Projecten in verband met ruimtelijke ordening en publieke ruimte zijn vaak niet gericht op kinderen en jongeren. Toch zijn ze onlosmakelijk met elkaar verbonden. Kinderen hebben straten en pleinen nodig om naar school te gaan, vrienden te ontmoeten, te spelen, de buitenwereld te leren kennen en sociale vaardigheden te ontwikkelen. Daarnaast maken kinderen van een openbare ruimte een levendige en sociale ruimte.

Binnen elk mobiliteitsproject worden een aantal acties ondernomen om kinderen te betrekken. Het geheel van die acties, noemen we het 'kinderparticipatietraject'. Kinderparticipatie behelst een tweeledig participatietraject (Meire, 2007), waarbij twee bovenstaande elementen vervuld worden: het op zoek gaan naar de visie van kinderen en zorgen dat die visie gehoord wordt bij beleidsbeslissingen. Het participatietraject bestaat uit een inhoudelijk luik en een beleidsluik. Het inhoudelijke luik omvat het proces om noden en behoeften van kinderen te leren kennen. In het tweede luik zal de participatiebegeleider zich richten op het beleid aan de hand van een reeks van acties die het beslissingsproces beïnvloeden. Parallel werken met de kinderen en met het beleid zorgt voor optimale slaagkansen voor het participatieproject.

Volgens Meire (2007) zijn er drie belangrijke aspecten wanneer men kijkt naar een kindvriendelijk mobiliteitsbeleid: veiligheid, leefbaarheid en aantrekkelijkheid. Niet alleen veiligheid is van belang, zodat een kind zich autonoom durft of mag verplaatsen, maar ook de mate van bewegingsvrijheid voor de kinderen en de aantrekkelijkheid van de route zijn belangrijk. Kinderen verplaatsen zich niet enkel, daarnaast spelen, verkennen, genieten, praten ze. Bij het ontwerpen van de publieke ruimte is het nodig om rekening te houden met het verblijfskarakter van de publieke ruimte. Bijvoorbeeld een brede laan met parkeerplaatsen aan beide kanten waar geen kinderen komen, zal minder aanzetten tot het respecteren van een snelheid van 30 km per uur, dan een straat met gemengd verkeer, bomen, wegversmallingen waar kinderen durven en kunnen spelen. Ook het beleid kan maatregelen nemen om dit karakter mee te ondersteunen, vb. het invoeren van woonzones of zone 30.

De inbreng van de kinderen is afhankelijk van project tot project en kan zowel gaan over de verkeersveiligheid, de leefbaarheid als de aantrekkelijkheid van plaatsen en routes. Niet bij alle projecten is de inbreng even groot, maar anderzijds zullen de meeste herinrichtingsprojecten wel een invloed hebben op de leefwereld van kinderen en jongeren.

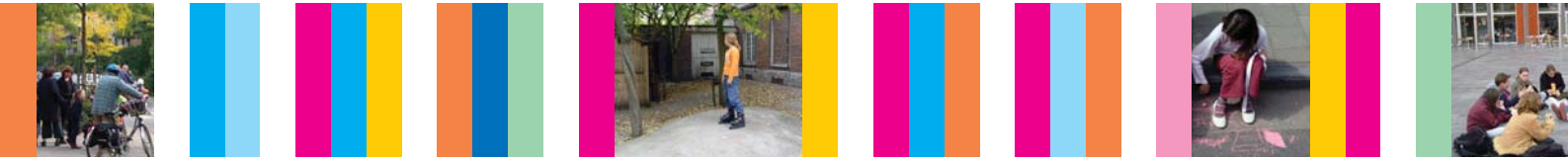
Kindvriendelijke openbare ruimte wil niet zeggen dat het een ruimte enkel voor kinderen moet worden, wel dat kinderen deel uitmaken van de publieke ruimte. Dat vergt een intergenerationele aanpak waarbij kinderen niet geïsoleerd worden (Hajer ea, 2006). Meervoudig ruimtegebruik (Vanderstede & Dekeyser, 2007), waarbij kinderen en volwassenen dezelfde ruimte op verschillende tijdstippen van de dag voor verschillende doeleinden gebruiken, is één van de voorbeelden hoe dat gerealiseerd kan worden. Het kan zijn dat een zitbank op een plein 's ochtends als verzamelplaats wordt gebruikt door schoolgaande jeugd. In de voormiddag komen senioren er even uitrusten op weg naar de markt. 's Middags komen werknemers uit de buurt er hun boterhammen op eten. In de namiddag is het een vrijplaats voor kinderen die tikkertje hoog spelen. En 's avonds wordt het door skatende jongeren als een obstakel gebruikt om kunstjes uit te voeren. Op die manier heeft eenzelfde gegeven 'een zitbank' verschillende functies: verzamelplaats, rustplaats, picknickplaats, speelelement.

Pleinen, parken en andere speelplekken inrichten, zodat kinderen zelfstandig en veilig gebruik kunnen maken op zich, is niet voldoende. Vooral in grootstedelijk gebied als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het belangrijk dat van en naar die plaatsen ook veilige en aantrekkelijke routes voorzien worden zodat kinderen er geraken. Volgens Vanderstede & Dekeyser (2007) bestaan duidelijke netwerken uit twee elementen: een veelheid aan (speel)plekken en verbindingen om die plekken te bundelen. In die netwerken kunnen niet enkel speelruimten, groenruimten, speelterreinen, skateparken,... aan bod komen, maar ook plekken die niet exclusief voor kinderen zijn, zoals winkelcentra, volkstuinen, seniorenresidenties, stationsbuurten etc. (Stuyven, 2005)

Kindvriendelijke netwerken stimuleren ook de vervoersautonomie van kinderen. Vervoersautonomie (Canter, 2005) gaat over het beslissingsrecht van kinderen en jongeren over eigen verplaatsingen waarbij keuzes kunnen gemaakt worden over het al dan niet begeleid karakter van de verplaatsing, de bestemming, de route, het tijdstip en het vervoermiddel. Kinderen zijn steeds minder op weg zonder rechtstreekse begeleiding van volwassenen. De gevoeligheid voor verkeers(on)veiligheid en sociale (on)veiligheid liggen aan de basis voor het minder aanwezig zijn van kinderen en jongeren in de openbare ruimte. Die tendens heeft invloed op de motorische ontwikkeling, de fysieke conditie en de ontwikkeling van de sociale identiteit bij het leggen van contacten en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Kinderen die zich zelfstandig verplaatsen, verminderen ook het aantal autoverplaatsingen en vervangen die door meer milieuvriendelijke alternatieven, aangezien fietsen, steppen en skaten favoriete verplaatsingswijzen van kinderen zijn.

2 Kinderparticipatie bij de herinrichting van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Situering

Meer en meer worden inspraakrondes gehouden bij de inrichting van de openbare ruimten. Een goed stadsproject wordt immers gedragen door de bewoners. Kinderen worden jammer genoeg vaak over het hoofd gezien, waarmee hun specifieke noden en behoeften hetzelfde lot ondergaan. In het Meerjarenplan Openbare Werken van minister Pascal Smet erkent de Brusselse regering dat ook de jeugd waardevolle ideeën kan aanbrengen, die het debat over publieke ruimte verrijken.

Kinderen en jongeren over de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In 2004 organiseerde het kinderrechtencommissariaat voor de derde keer het kliksons-onderzoek, een ludieke bevraging van tieners (10 – 17 jaar) als basis voor het beleid. Een deel van de 161 vragen behandelden het onderwerp ruimtelijke vrijtijdscontext. De onderzoekers zochten een antwoord op de vraag 'hoe ervaren tieners hun buurt en hoe ervaren ze die ruimtelijke omgeving in functie van hun vrijetijdsactiviteiten'. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest participeerde 37% van de gemeenten. We schetsen hier enkele bevindingen op vlak van ruimtelijke vrijtijdscontext. Tijdens hun vrije tijd verplaatsen de Brusselse tieners zich vooral met het openbaar vervoer (32%), te voet (28%) of worden ze met de wagen gebracht (26%). Slechts 10% van de tieners fietsen tijdens hun vrije tijd. Diverse redenen geven ze aan om niet te fietsen, waarvan de belangrijkste: geen veilige fietspaden (22%), geen fiets (17%), niet graag doen (15%) en te gevaarlijk verkeer (15%). Tieners zijn het liefst op hun favoriete plek omdat ze er gemakkelijk geraken (90%), er van hun ouders heen mogen (86%) en er geen last met de burens hebben (79%). Verder geven ze aan dat in hun buurt te weinig activiteiten voor tieners zijn (59%), vrienden die er wonen (40%) en groen (37%) te hebben. Aansluitend is er te veel hondenpoep (52%), zijn er te veel geparkeerde wagens die in de weg staan (51%) en afval (38%). Uiteindelijk vinden de Brusselse tieners het belangrijk om iemand te hebben die openstaat voor de vragen en ideeën van kinderen en jongeren (54%), die erover waakt dat de burgemeester kindvriendelijke beslissingen neemt (52%) en hen vraagt wat ze willen in de buurt (46%).

Weinig organisaties werken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met kinderen en jongeren rond participatie en/ of mobiliteit en openbare ruimte. Toch worden er al enkele stappen gezet.

Yota!, een deelwerking van JES vzw, is een Brusselse participatiestructuur voor kinderen en jongeren. De organisatie wil kinderen en jongeren de kans geven hun stad mee vorm te geven. De openbare ruimte is één van de thema's waarvoor

Yota! werkt. Via inspraaksessies wil ze kinderen betrekken bij grote infrastructuurwerken in kader van de wijkcontracten.

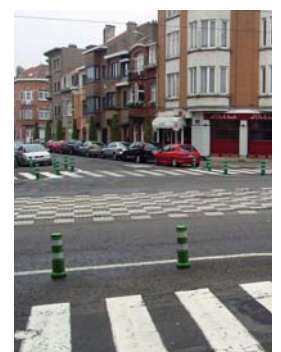
Green Belgium vzw en Coren asbl werken samen aan het uitwerken van schoolvervoerplannen in verschillende scholen. Daarbij gaat de aandacht vooral naar de routes van en naar school en acties die scholen kunnen ondernemen om te streven naar een (duurzame en) veiliger verplaatsingsgedrag van de leerlingen en hun ouders.

Aanbevelingen voor kinderpaticipatie bij de (her)inrichting van de openbare ruimte in een grootstedelijke context.

In 2005 ontwikkelde Mobiel 21 in samenwerking met Kind & Samenleving en IMOB (UHasselt) een aantal participatiemethodieken in kader van het onderzoeksproject 'Vervoersafhankelijkheid en –autonomie van kinderen', dat de autonome mobiliteit van Vlaamse kinderen van 10 tot 13 jaar onderzocht. In de brochure 'Kinderparticipatie aan lokale mobiliteitsprojecten: (Hoe) kan dat?'¹ (Canter, 2005) worden deze methoden beschreven. In het project 'Kindvriendelijke publieke ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest' bouwden we verder op die methodieken en pasten we ze aan, met behulp van de expertise van Green Belgium vzw aan de grootstedelijke context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De methodieken testten we uit in het pilootproject 'Kindvriendelijke publieke ruimte in Jette'.

Vanuit het pilootproject onttrokken we enkele aanbevelingen voor kinderpaticipatie en kindgerichte openbare ruimte binnen een grootstedelijke context. Die aanbevelingen worden gebundeld in een 'checklist voor overheden bij het werken aan kinderpaticipatie bij het (her)inrichten van de openbare ruimte in een grootstedelijke context' en een 'checklist met aanbevelingen voor een kindvriendelijke publieke ruimte in een grootstedelijke context'.

¹ De brochure is gratis aan te vragen bij Mobiel 21.

Aanbevelingen voor een kind-vriendelijke publieke ruimte in een grootstedelijke context

Bij het (her-)inrichten van de openbare ruimte in een grootstedelijke context, zijn volgende aanbevelingen een leidraad:

1. Zorg voor een **speelweefsel of kind- en jongerenlinten**. In een grootstedelijke context worden plaatsen voor jongeren en kinderen voorzien. Voor jongeren is de weg van en naar die jeugdplekken vaak te gevaarlijk of te ver waardoor ze van hun ouders er niet naartoe mogen of zelf niet durven. Een speelweefsel of kind- en jongerenlinten zorgen ervoor dat al die plaatsen door middel van de kindvriendelijke routes worden verbonden.
2. Zorg voor een duidelijk netwerk van **verkeers- en verblijfsruimten**. Kinderen beseffen zeer goed dat een grootstedelijk gebied veel verkeer met zich mee brengt. Ze maken een duidelijk onderscheid tussen drukke en rustige straten. Jongeren en kinderen maken van die rustige straten meer gebruik dan van de drukke wegen. Binnen een grootstedelijke context is het dan ook erg belangrijk om het verkeer langs centrale assen te leiden en maatregelen te nemen om sluipverkeer via woonwijken en verblijfsgebieden tegen te gaan.
3. Werk aan een **propere stad** en **investeer in openbare toiletten**. Niet alleen in het participatieproject in Jette, maar ook bij het Kliksonsonderzoek kwamen geurhinder en vuiligheid op straat naar voor als erg storend voor kinderen en jongeren. Jeugdplekken in de stad worden vaak als (honden-)toilet gebruikt, waardoor de kinderen er liever wegblijven. Rommel en afval maken een plaats veel minder aangenaam en aantrekkelijk om er te vertoeven. De kinderen vragen ook meer openbare toiletten zodat ze hun spel niet telkens moeten onderbreken om thuis, vaak een eindje weg, naar het toilet te gaan.
4. Houd rekening met de **verschillende functies** van een straat. De straat fungeert als verblijfsruimte, speelruimte, verkeersruimte, ontmoetingsruimte. Bij het (her-)inrichten van een straat of plein is het belangrijk om bij die verschillende niveaus stil te staan en ze te integreren in de plannen.
5. Streef naar een **levendige stad**. Kinderen vinden het belangrijk dat er leven is op de plaatsen waar zij vertoeven. Ze vragen niet altijd een eigen plek. Een plaats waar verschillende groepen mensen (kinderen, jongeren, ouderen, marktgangers, pendelaars ...) samen komen, vinden ze aangenaam om rond te hangen. Bij het ontwerp van de publieke ruimte is het dan ook belangrijk om gemengd gebruik van ruimte door verschillende doelgroepen te voorzien. Zo kunnen zitbanken zowel voor kinderen die even uitrusten van een spel, als voor ouderen die een tussenstop maken tijdens een wandeling gebruikt worden.
6. Zorg voor voldoende **groeninplanting en natuurelementen**. Groen in de stad wordt door kinderen als erg belangrijk aangegeven. Als voornaamste redenen daarvoor geven ze dat het leuker is om te spelen en dat het voor zuivere lucht en minder CO₂ zorgt. Groeninplanting verdrijft het grijze van een stad en draagt bij tot een aangename buurt waar mensen, jong en oud, graag vertoeven.
7. Zorg voor **speelmogelijkheden**. Kinderen zijn bijna constant aan het spelen. Verplaatsingen of het vertoeven in de openbare ruimte heeft niet als hoofdreden het op weg zijn, maar sociale contacten leggen, spelen, zich amuseren. Met speelmogelijkheden bedoelen we niet enkel speeltuigen of speeltuintjes. In fantasie van kinderen wordt een bank, een houten balk, een verhoging, waterpartijen een deel van het speelveld. Uitdagend straatmeubilair op strategische plaatsen zet evengoed aan tot spelen en draagt bij tot een kindvriendelijke publieke ruimte.
8. Denk aan de **veiligheid**. Zoals bleek uit het Kliksonsonderzoek en uit het participatieproject in Jette, spelen de ouders een grote rol in het zich al dan niet autonoom verplaatsen of vertoeven op straat. Bij de beslissing van de ouders speelt veiligheid een grote rol. Zowel verkeersveiligheid als sociale veiligheid zijn van belang. Kunnen de kinderen relatief veilig op een bepaalde plaats geraken, kunnen ze veilig hun fiets stallen, is er wat sociale controle, etc.? Niet alleen de objectieve veiligheid speelt een rol, ook de subjectieve veiligheid zoals buurtbewoners die aanvoelen is van groot belang. Bij het ontwikkelen van een nieuwe buurt is het belangrijk om met de verschillende lagen van veiligheid rekening te houden, zonder het speelplezier van de kinderen en jongeren te fel in te perken, zodat het een uitdagende omgeving blijft.
9. Zorg voor een **aanspreekpunt voor kinderen en jongeren**. Bij grote infrastructuurwerken is het belangrijk dat kinderen en jongeren op de hoogte worden gesteld van de veranderingen. Vaak worden speelplekken en ontmoetingsplaatsen onbereikbaar, een deel van een werf of een bouwput. De communicatiekanalen die gebruikt worden om burgers op de hoogte te stellen, zijn niet op kindermaat gemaakt, hoewel zij ook baat hebben bij een duidelijke communicatie over (her)inrichtingsprojecten in hun buurt.
10. Houd rekening bij dit alles rekening met de **visie van kinderen**. Kinderen vertoeven dagelijks op straat. Het is een plaats die door een kind op een andere manier wordt beleefd dan door een volwassene. Vanuit die beleving halen kinderen andere knelpunten aan dan volwassenen of zien ze andere oplossingen, die erg waardevol kunnen zijn bij het herinrichten van de publieke ruimte. Vraag hun mening over de openbare ruimte, bespreek ideeën, leg ontwerpen voor. Betrek hen bij het (her)inrichten van de stad waarin zij wonen.

2 Kinderparticipatie bij de herinrichting van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Checklist voor overheden bij het werken aan kinderparticipatie

Wil je als overheid kinderen betrekken bij inspraakmomenten over de openbare ruimte, houd dan rekening met volgende elementen:

1. Voorzie een **budget** voor participatieprojecten. Hoewel het niet veel hoeft te kosten, opent een bepaald budget mogelijkheden naar begeleiding, invulling, ondersteuning en evaluatie van het participatieproject.
2. Bepaal op voorhand in welke **fase van de besluitvorming** inbreng van kinderen gewenst is. Geef zo duidelijk mogelijk aan wat de krijtlijnen zijn. Dat voorkomt verwarring en ontgoocheling achteraf.
3. **Informe**er over participatie en participatieprojecten. Er zijn in het veld heel wat organisaties actief met de nodige kennis, heldere brochures, onderzoeksrapporten, enz... Een geïnformeerd mens is er drie waard!
4. Bepaal op basis van de ingewonnen informatie of er al genoeg expertise aanwezig is binnen de eigen organisatie. De nodige **expertise** situeert zich vooral op vlak van mobiliteit, participatie, kinderen en jongeren, publieke ruimte. Is deze expertise niet aanwezig, bepaal dan hoe je dat zal oplossen. Dat kan door eigen personeel te laten bijscholen, door uit te besteden, of advies van experts in te winnen.
5. Kies voor een **haalbaar** project. Grote stadsvernieuwingsprojecten zijn in hun geheel niet geschikt voor participatieprojecten met kinderen. Deel ze eventueel op in deelprojecten rond enkele belangrijke plaatsen (pleinen, straten, speelterreinen, ...) waarin je kinderen wil laten participeren.
6. Geef aan de **ontwerper(s)** duidelijk aan wat er van het participatieproject verwacht kan worden. Het zijn zij die mee bepalen of en hoe er met de inbreng van de kinderen rekening kan gehouden worden.
7. **Communiceer** duidelijk naar alle niveaus over het bestaan, de doelstellingen en de timing van het project. Het is belangrijk dat ook administraties, ambtenaren, gemeentemandatarissen, burgemeesters, ministers minstens mee zijn in het verhaal. Voorkom zo verwarring of veto's.

8. Maak duidelijke **afspraken** met de uitvoerders van het project (intern of extern). Afspraken zijn nodig over de draagwijdte van het project, het budget, de timing, de bekendmaking, enz... om niet voor verrassingen te staan tijdens het project.
9. **Bereid de kinderen voor**. Vraag niet dadelijk naar de mening van kinderen over de openbare ruimte. Dit is te abstract, leer hen de openbare ruimte kennen, laat hen eerst de ruimte ervaren en beleven. Pas nadien kunnen ze er een mening over vormen.
10. **Wees flexibel**. Kinderen laten zich niet altijd vastpinnen op een bepaalde methode of timing. Soms is meer tijd nodig om tot resultaat te komen. Soms slaat een bepaalde methodiek niet aan of heeft ze niet de gewenste uitkomst. Een extra participatiemoment en/of een andere methodiek kan de kinderen een nieuwe impuls geven om een visie te vormen of verwoorden.
11. **Kinderen dromen**. Uit een participatiemoment komen soms onrealistisch ideeën naar boven. Kinderen begrijpen heus wel dat niet alles kan. Toch kan een 'fris' idee voor innovatieve ontwerpen zorgen.
12. **Nazorg** is belangrijk. Communiceer duidelijk wat er met de ideeën zal gebeuren. Ook na de uiteindelijke herinrichting is het zinvol te communiceren over het bereikte resultaat. 'Van succes groei je, van falen leer je'. Dat geldt niet alleen voor kinderen.

Conclusie

Kinderen en jongeren betrekken bij de (her)inrichting van de openbare ruimte in een grootstedelijke context is een uitdaging, maar ook een meerwaarde. Dat wil niet zeggen dat je kinderen bij elke stap in de ontwikkeling van het project moet betrekken; evenmin dat de kinderen alles mee beslissen. Bij het ontwikkelen van de openbare ruimte zijn kinderen een doelgroep waar mee rekening moet worden gehouden. Bovenstaande tips in beide checklists willen een aanzet geven op welke manier een overheid die groep kan betrekken. Bedenken wanneer, wie, waar en in welke mate kinderen betrokken kunnen worden, is een eerste stap in de participatie van kinderen bij de (her)aanleg van de publieke ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

3 Pilootproject 'Kindvriendelijke publieke ruimte in Jette'

Doelstellingen

Met het project 'Kindvriendelijke publieke ruimte in Jette' wilden we een evenwichtig participatietraject uitwerken. Het project behelst eveneens het tweeledige karakter van een kindparticipatietraject. Enerzijds ontwikkelden we methodieken om de visie van kinderen op de openbare ruimte te leren kennen. Daarbij wilden we in eerste instantie zicht krijgen op de routes en plaatsen waar (langs) kinderen gaan en hoe ze die evalueren. Vervolgens lieten we de kinderen hun visie visualiseren in eigen ontwerpen van een plein en in een prioriteitenlijst voor het beleid. Anderzijds wilden we een brug leggen tussen de kinderen en het beleid, door het beleid te sensibiliseren over het belang van de stem van kinderen in grote infrastructuurwerken en door kinderen en beleidsmedewerkers met elkaar in dialoog te laten treden.

Het project doelde op een enthousiaste samenwerking met de kinderen, die resulteerde in een concrete lijst met aanbevelingen, waarmee het lokale en gewestelijke beleid zou rekening houden bij de uitwerking van een herinrichtingsproject. Daarnaast wilden we in een bevattelijke brochure de resultaten van het participatietraject voorstellen aan het lokale en Gewestelijke beleid en aan ontwerpers, die in grootstedelijk gebied werken aan de herinrichting van straten en pleinen.

Context

Als pilootproject in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kozen we voor de gemeente Jette. In de gemeente staan een paar grote infrastructurele werken op stapel: de herinrichting van het Kardinaal Mercierplein en de heraanleg van de Charles Woestelaan. Bij de eerste contacten met de gemeente waren zowel de schepen van het Nederlandstalig Onderwijs als de schepen van Openbare Werken enthousiast om aan het project deel te nemen. Verschillende scholen in Jette waren al actief aan het werken aan schoolvervoerplannen.

Doelgroep

We kozen ervoor om met een beperkte groep kinderen het participatietraject te doorlopen, aangezien het de bedoeling was om kwalitatief goede informatie te krijgen. Het participatietraject bestond uit drie opeenvolgende participatieve sessies waarin de ruimte werd gecreëerd om dieper in te gaan op gegevens uit een vorige sessie. Voor het Nederlandstalig onderwijs koppelden we de doelstellingen van de bijeenkomsten aan de eindtermen basisonderwijs voor wereldoriëntatie en verkeer & mobiliteit. Green Belgium en Mobiel 21 werkten parallel in een Franstalige en Nederlandstalige school in Jette. In l'école Notre Dame de Lourdes werd het vijfde leerjaar begeleid door Green Belgium. De twee zesde klassen van het Sint-Pieterscollege werden begeleid door Mobiel 21.

Participatiemomenten

De grote lijnen van de participatiemomenten werden in de drie groepen gevolgd. Uiteraard werd er op maat van de kinderen in de groep gewerkt, waardoor soms enkele afwijkingen van het uitgestippelde traject voorkwamen. De begeleiding ontwikkelde op die manier een eigen participatietraject voor elke groep.

Eerste begeleiding

Als voorbereiding op de eerste begeleiding onderzochten de leerlingen het eigen woon-school-traject. Langs waar en hoe komen de kinderen naar school? Kunnen ze zich autonoom verplaatsen? Welke plaatsen in Jette bezoeken ze af en toe allen?

De eerste begeleiding startte met het klassikaal bespreken van een plan van Jette aan de hand van routes en plekken waar kinderen vaak vertoeven of die ze net vermijden. Op die manier wilden we een zicht krijgen op de verplaatsingsgedrag van kinderen in Jette. Vervolgens werd via een gezelschapsspel dieper ingegaan op de verschillende plaatsen. De kinderen vertelden niet alleen of ze op een bepaalde plaats vaak komen of niet, maar ook of het aangename of minder aangename plaatsen zijn, waarbij ze werden uitgedaagd te verwoorden wat een plaats aangenaam of onaangenaam maakt.

Tweede begeleiding

Tijdens het tweede deel van het participatietraject wandelden we langs veel gebruikte routes van de leerlingen in Jette. Daarbij bespraken we op verschillende plaatsen welke elementen het aangenaam vertoeven maakten op een bepaalde plek of route en wat de belangrijkste knelpunten zijn. We eindigden de wandeling op het Kardinaal Mercierplein, dat we evalueerden als voorbereiding op het (her)inrichtingsspel in het tweede deel van deze begeleiding. Na de wandeling stelden de leerlingen een lijst van 10 elementen op, die ze belangrijk achten op een plein. Na het samenbrengen van die lijsten in kleine groepjes, tekenden de leerlingen, met behulp van de begeleiding en enkele naslagwerken rond straatmeubilair, hun ontwerp van het Kardinaal Mercierplein uit.

Derde begeleiding

Tijdens de laatste begeleiding startten de leerlingen met het voorbereiden van het persmoment. Aan de hand van hun prioriteitenlijst en de ontwerpen beslisten de leerlingen zelf wat zij de ontwerpers, het beleid in de persoon van de schepen en de minister en de pers wilden vertellen over een openbare ruimte waarin rekening wordt gehouden met kinderen. Het grootste deel van de persconferentie werd gewijd aan de leerlingen die hun ontwerpen voorstelden. Nadien vertelden de ontwerpers van het nieuwe Kardinaal Mercierplein, de schepen van Onderwijs van Jette en de Brusselse minister van Openbare Werken welke elementen, die de kinderen aanhaalden, ze zouden onthouden en meenemen bij volgende projecten.

3 Pilootproject 'Kindvriendelijke publieke ruimte in Jette'

Enkele bevindingen

Praten met kinderen

De gesprekken uit de eerste begeleiding, zowel klassikaal als in spelvorm, aangevuld met de wandeling tijdens de tweede begeleiding, bleken erg waardevol. De kinderen hebben duidelijk een mening over de openbare ruimte waarin ze vertoeven en willen erover vertellen. Vaak lijkt de mening van de kinderen ook parallel te lopen met die van volwassenen. De uitdaging van gesprekken over de openbare ruimte is om dieper te gaan dan louter het beschrijvende niveau. Door meer in detail te gaan, komen we meer te weten over de beleving van de openbare ruimte door kinderen. Zelf de straat op gaan met de groep is een manier om dieper in te gaan op de beleving van kinderen.

Straten, kruispunten en pleinen worden door de kinderen afgemeten aan de drukte en de mate waarin er ruimte is voor hen. Straten en kruispunten met veel auto's, trams en bussen worden als zeer gevaarlijk bestempeld. Straten waar weinig verkeer is, waar brede voetpaden zijn, waar plaats is om te spelen en waar groen is, worden als leuk bestempeld. Het Kardinaal Mercierplein maakt gemengde gevoelens los. Enerzijds is er veel verkeer, vinden kinderen het vuil, is er een smal trottoir en is er veel lawaai, waardoor sommige kinderen er niet graag komen. Anderzijds wordt het door anderen als gezellig bestempeld omdat er bomen zijn, de (kerst-)markt daar is, er een frietkot is, cafés. Kortom het levendige karakter van het plein spreekt hen aan.

Uit de gesprekken kwamen ook minder voor de hand liggende zaken. De geurhinder van hondentoiletten of op plaatsen waar net geen hondentoiletten zijn, stoorde verschillende kinderen. De afwezigheid van openbare toiletten zorgt ervoor dat de kinderen hun spel op straat moeten afbreken om thuis naar het toilet te gaan. De aanwezigheid van een restaurant dat de sfeer in de straat voor kinderen aangenamer maakt. Afgesloten oversteekplaatsen maken het oversteken moeilijker, kinderen hebben graag een duidelijke oversteekplaats waar auto's beter stoppen. Ook esthetische zaken vinden ze belangrijk, mooie houten paaltjes aan de stoeprand in plaats van plasticen. Een straat die bergaf gaat zorgt voor speelplezier, naar beneden fietsen, skaten, steppen, het gaat veel sneller. Vuilnisbakken van mensen op het voetpad op de dag dat het vuil wordt opgehaald, versperren de weg of maken de speelruimte op het voetpad kleiner. Het zijn kleine dingen die voor kinderen het verschil maken tussen een aangename of onaangename straat.

Extra impulsen en eigen ideeën

Kinderparticipatie wil niet zeggen dat je de kinderen aan hun lot mag overlaten. Een goede voorbereiding van de projecten is van groot belang zodat de leerlingen via impulsen gestimuleerd worden een eigen mening te vormen en eigen ideeën verder vorm te geven. De leerlingen uit de Nederlandstalige school kregen vooral impulsen rond het verblijfskarakter van het

Kardinaal Mercierplein, de leerlingen van de Franstalige school werkten meer rond het verkeerskarakter van het plein. Beide invalshoeken leidden tot twee verschillende lijstjes van elementen, die de leerlingen belangrijk vonden op het vernieuwde Kardinaal Mercierplein. Het ontwerpen van het plein bleek ook een cyclisch proces dat niet direct klaar is. De leerlingen moeten de tijd krijgen om ideeën te laten bezinken, bij te werken, te veranderen, vanuit verschillende invalshoeken te bekijken. Tijdens de derde begeleiding wilden de leerlingen nog verschillende dingen aanpassen aan het plan. We toonden tijdens de laatste begeleiding een plan waarin we de elementen van de leerlingen schematisch samenvatten. De reacties van de leerlingen waren positief, alleen was er te veel gras. Het plein moest duidelijk het karakter van een plein behouden, gras is belangrijk, maar moet ook niet overheersen. Hieruit blijkt dat de leerlingen een realistisch ontwerp voor ogen hadden.

Brug slaan tussen kinderen en beleid

De persconferentie was een duidelijke meerwaarde voor het project. De kinderen vonden het erg spannend om gehoord te worden door de minister en de schepenen van onderwijs. Daardoor hadden ze ook het gevoel dat er echt geluisterd werd naar hen en dat ze ernstig genomen werden. Het was voor hen een motivatie om goed na te denken over het hoe en waarom van hun ontwerp van het Kardinaal Mercierplein. Kinderen hebben een mening over plaatsen, waar ze dagelijks vertoeven en zijn bereid om in dialoog te treden over hun

Top 10 elementen Kardinaal Mercierplein

Sint-Pieterscollege

1. Zitbanken
2. Vuilbakken
3. Gras
4. Frietkraam
5. Bomen
6. Picknickplaatsen
7. Drinkkraantjes
8. Fietsenrekken
9. Water
10. Straatverlichting

L' école Notre Dame de Lourdes

1. Zebrapaden
2. Parkeerplaatsen voor fietsen en auto's
3. Verkeerslichten met geluid
4. Routes voor mensen met een handicap
5. Vuilbakken
6. Afrastering
7. Veiligheidspalen
8. Fietspaden
9. Overdekte bushaltes
10. Zitbanken

mening. Kinderen dromen en fantaseren graag, maar ze hebben ook oog voor wat realiseerbaar is en wat niet. Het is dan ook belangrijk dat ontwerpers laten weten welke aanpassingen haalbaar zijn en welke niet.

Engagement van school en gemeente

Bij de start van het project werd meteen duidelijk dat binnen de scholen in Jette er een draagvlak is om te werken rond het thema openbare ruimte en mobiliteit. De bereidheid van de leerkrachten om tijd vrij te maken en aandacht te schenken aan het thema, is belangrijk voor het welslagen van het project. Bij de Nederlandstalige school werd dan ook duidelijk gecommuniceerd welke eindtermen aan bod kwamen tijdens de begeleidingen. Communicatie over de inhoud van de sessies is dan ook van groot belang zodat de leerkrachten bij het proces kunnen betrokken worden en dat hun rol duidelijk is.

De samenwerking met de gemeente is belangrijk, zelfs noodzakelijk. Minimaal kan een gemeente luisteren naar de leerlingen, maar ze kan ook meer doen zoals zichtbare acties op korte termijn ondernemen of overleg plannen tussen kinderen en ontwerpers, etc. Op die manier krijgen kinderen, zelfs bij herinrichtingsprojecten die erg lang duren, het gevoel dat er iets met hun inbreng gedaan wordt. Daarbij is belangrijk dat er niet meer beloofd wordt dan haalbaar is. Er kan gekozen worden om het project enkel als sensibilisatieproces voor de kinderen te starten. Dat houdt dan andere beloften of afspraken in, dan wanneer er sprake is van een echt participatieproject.

Concreet

Het participatietraject bestond uit een voorbereidende vergadering met de school en een plaatsbezoek, drie participatiemomenten en een uitwisselingsmoment.

Als voorbereiding op de participatiemomenten bezorgden we de leerkrachten telkens een handleiding met daarin het verloop van de participatiemomenten, de gerealiseerde eindtermen (voor het Nederlandstalig onderwijs), het didactisch materiaal en wat we tijdens de bijeenkomsten van hen verwachtten.

Per groep vonden drie participatiemomenten plaats over een tijdsspanne van 2 maanden. In elke groep zaten ongeveer 20 leerlingen die tijdens de begeleidingen regelmatig in kleinere groepen werden opgesplitst. Afhankelijk van de gebruikte methodiek waren er één of twee begeleiders en de leerkracht. Als didactisch materiaal gebruikten we foto's van de buurt, een plan van de schoolomgeving, een spelbord gebaseerd op de schoolomgeving, mappen met straatmeubilair, een schets van een plein als basis voor een eigen ontwerp, een schematische samenvatting van de ideeën van de leerlingen voor een plein, een persoonlijk onderzoeksboekje met fiches per begeleiding voor elke leerling, etc.

Als afsluiter van het participatietraject konden de kinderen hun ideeën voorleggen aan de minister van mobiliteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest Pascal Smet, de schepen van Nederlandstalig Onderwijs van Jette Brigitte De Pauw, ontwerpers van het ontwerp bureau Omgeving en de pers.

Per school (1 of 2 klassen) vraagt een participatieproject ongeveer 100 werkuren. De uren behelzen overleg met de verantwoordelijken (school, gemeente, Gewest), de voorbereiding (met plaatsbezoek) en de begeleiding van de participatiemomenten, evaluatie, de verwerking van de resultaten en het organiseren en houden van het persmoment. De extra kosten per school bedroegen ongeveer 500 euro (drukwerk, kopies, vervoersonkosten, kosten persmoment).

Bibliografie

Partners

Aerts, J. (vu.). (2005). Meerjarenplan openbare werken, p199. http://www.pascalsmet.be/pdf/Meerjarenplan_web.pdf. Geraadpleegd op 2007-12-19.

CanTERS, R. (2005). Kinderparticipatie aan lokale mobiliteitsprojecten. (Hoe) kan dat?. Leuven: Mobiel 21.

Christiaens, J. en Auwerx, P. (2007). Mobiliteitsparticipatie in buurten. Inspirerende praktijkvoorbeelden. Leuven: Mobiel 21

Hajer, F., Hebbenaar, M. & Baard, F. (2006). Kindvriendelijke projecten in de openbare ruimte. Amsterdam: Mets & Schilt.

Hart, R. (1997). Children's participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care. London: Earthscan Publications United. In: Van Gils, J. (2001). Duel of duet, een toekomst voor kinderpacticipatie. Leuven: Bakermat.

Huybrechts, M. & Van Gils, J. (2007). Kinderen als wegwijzers. Een leidraad voor kinderpacticipatie bij lokale mobiliteitsprojecten. Meise: Kind & Samenleving.

Meire J. (2007). Kinderparticipatie in lokale mobiliteitsprojecten. In: Van Cauwenberge, S. & Van Gils, J. (2007). Weet ik veel! Handboek voor kinder- & jongerenparticipatie. Brussel: Politeia.

Pröpper, I., Steenbeek, D., (2002). De aanpak van interactief beleid: iedere aanpak is anders, Bussum: Coutinho.

Schier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. In Schildren & Society, Vol 15, 107-117. In: Van Gils, J. (2001). Duel of duet, een toekomst voor kinderpacticipatie. Leuven: Bakermat.

Steyaert, S. en Lisoir, H. (red.) (2006). Participatieve methoden. Een gids voor gebruikers. Brussel: Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek, Vlaams Parlement.

Stroobandt, V., Celis, R., Snick, A. & Wildemeersch, D. (2001). Actief burgerschap: een leerproces. Sociale interventie, 4, 13-22

Stuyven, K. (2005). Kindvriendelijke publieke ruimte. Naar een duurzame ruimtelijke planning op kindermaat. Leuven: Mobiel 21

Van Gils, J. (2001). Duel of duet, een toekomst voor kinderpacticipatie. Leuven: Bakermat.

Van Gils, J. (2001). Duel of duet, een toekomst voor kinderpacticipatie. Leuven: Bakermat.

Vanderstede, W. & Dekeyser, P. (2007). Kind & Ruimte. Kindgerichte planning van publieke ruimte. Brugge: Die Keure

Mobiel 21 vzw

Mobiel 21 vzw is een centrum voor kennisontwikkeling, educatie en gedragsbeïnvloeding op het gebied van duurzame en veilige mobiliteit. Mobiel 21 vzw bouwt op de rijke ervaring, expertise en inspiratie van Langzaam Verkeer vzw en ijvert voor duurzame mobiliteit in de 21ste eeuw. Mobiel 21 stelt 'duurzaamheid' centraal. Duurzaamheid vertaalt zich in drie pijlers: het economische, het ecologische en het sociale belang. Economische afwegingen van kosten en baten, de ecologische effecten van mobiliteit en de sociale gelijkwaardigheid van personen en vervoerswijzen worden op een evenwichtige wijze samen bekeken. Mobiel 21 vzw kiest voor levenskwaliteit en ecologische waarden en zet zich in voor 'Lokale Agenda 21', een initiatief van de Verenigde Naties dat duurzame ontwikkeling wereldwijd wil bevorderen op lokaal niveau. Mobiel 21 vzw wordt gesubsidieerd als beweging voor sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Green Belgium vzw

GREEN vzw (Global Rivers Environmental Education Network) is een organisatie die jongeren en volwassenen duurzaam leert leven. Al 10 jaar ontwikkelt en begeleidt ze projecten, vormingen en lespakketten rond water, energie, mobiliteit, duurzame consumptie, natuur... GREEN stimuleert en ondersteunt participatie aan het beleid en doet aan ontwikkelingssamenwerking. De ruim 30 medewerkers uit alle hoeken van het land staan garant voor een jarenlange kennis op vlak van leefmilieu en duurzame ontwikkeling. Haar activiteiten in binnen- en buitenland krijgen de steun van zowel overheden en bedrijven als onafhankelijke fondsen.

Nuttige adressen en Links

Colofon

bruxellesmobilité
mobielbrussel

Mobiel Brussel

Sofie Walschap
Vooruitgangstraat 80 bus 1
1030 Brussel
Tel: 0800 94 001
E-mail: mobielbrussel@mbhg.irisnet.be
<http://www.bruxellesmobilite.irisnet.be>
Mobiliteitsgids Brussels Hoofdstedelijk Gewest:
<http://www.avcb-vsgb.be/nl/publicaties/mobiliteitsgids.html>

Mobiel 21

Mobiel 21 vzw

Lies Lambert
Vital Decosterstraat 67a/0101
3000 Leuven
Tel +32 (0)16 23 94 65
Fax +32 (0)16 29 02 10
info@mobiel21.be
www.mobiel21.be

Leren duurzaam leven

Green Belgium vzw

Olivier Dubrule
Antwerpselaan 20
1000 Brussel
T 02 209 16 30
F 02 209 16 31

Deze uitgave werd gemaakt in opdracht van Pascal Smet,
Brussels minister van mobiliteit en openbare werken.

Redactie

Lies Lambert, Mobiel 21 vzw
Jan Christiaens, Mobiel 21 vzw

Eindredactie

Elke Bossaert, Mobiel 21 vzw

Lay out

Nadine Maes, Mobiel 21 vzw

Franse vertaling

Olivier Dubrule, Green Belgium vzw

Met dank aan

Green Belgium vzw

De leerkrachten en leerlingen van de zesde klas van het Sint-
Pietercollege, Jette

De leerkracht en de leerlingen van de vijfde klas van het
Notre Dame de Lourdes, Jette

ISBN 9789074633581
D/2008/6695/08

Leuven, oktober 2008

Verantwoordelijke uitgever

Elke Bossaert
Mobiel 21 vzw
Vital Decosterstraat 67 A / 0101
3000 Leuven
Tel +32 (0)16 23 94 65
Fax +32 (0)16 29 02 10
info@mobiel21.be
www.mobiel21.be

Mobiel 21 vzw
Vital Decosterstraat 67 A / 0101
3000 LEUVEN
Tel. +32 (0)16 23 94 65
Tel. +32 (0)16 31 77 00
Fax +32 (0)16 29 02 10
info@mobiel21.be

www.mobiel21.be

V.u.: Elke Bossaert